

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भर प्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई
आदेश

069-WO-1333

मुद्दा: उत्प्रेषण परमादेश।

दाङ जिल्ला रौडियार गाउँ विकास समिति वडा नं. २ घर भै हाल
कारागार कार्यालय जगन्नाथ देवल सुन्धारा काठमाडौंमा थुनामा रहेकी
विश्वप्रिया मल्ल.....१

विरुद्ध

रिट निवेदक

विशेष अदालत, बबरमहल काठमाडौं.....१
पुनरावेदन अदालत पाटन, ललितपुर.....१
काठमाडौं जिल्ला अदालत, तहसिल शाखा, बबरमहल, काठमाडौं.....१
धादिङ जिल्ला अदालत, धादिङ.....१
अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, भाटभटेनी, काठमाडौं.....१

विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त एवं ठहर यस प्रकार छ।

विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले म दाङ ठेगाना भएकीलाई अनुसन्धान नै नगरी धादिङ ठेगाना लेखी मुद्दा चलेको चलाएको मुद्दामा पनि विपक्षी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट म्याद जारी गर्दा मेरो पिता एवं पति कसैको पनि नाम उल्लेख नगरी बेरितपूर्वक जारी गरेको तथा विपक्षी धादिङ जिल्ला अदालतले म्याद तामेल गर्दा रित पुरा नगरी मिति २०५९।२।१२ मा तामेल गरेकोले उक्त बेरितसँग भएका काम कारवाहीलाई वास्तै नगरी विपक्षी विशेष अदालत काठमाडौंले मिति २०६२।७।१३ मा मलाई जरिवाना गर्ने गरिएको फैसला र त्यस फैसला अनुसार कायम गरिएका लगत र सो लगत अनुसार मलाई थुनामा पठाउने सम्म गरिएका सम्पूर्ण काम कारवाही आदेश र त्यसै गरी बेरितको म्याद तामेलबाट मलाई स्वच्छ सुनुवाईमा प्रतिकूल असर पार्ने, पर्ने सम्पूर्ण म्यादहरू र काम कारवाहीहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी अब निवेदकको हकमा कानून बमोजिम सुनुवाईको मौका प्रदान गरी न्याय दिनु भन्ने लगायतका परमादेशको आदेश लगायत उपयुक्त आदेश जारी गरी हक प्रचलन गराई पाऊँ भन्ने विश्वप्रिया मल्लको यस अदालतमा परेको रिट निवेदन ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो? यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५(पन्ध्र) दिन भित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी प्रस्तुत आदेश एवं रिट निवेदनको एक प्रति प्रतिलिपी साथै राखी विपक्षीलाई सूचना पठाई त्यसको जानकारी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई समेत गराई लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमबमोजिम पेश गर्नु। साथै निवेदक थुनामा रहेको कुरालाई समेत दृष्टिगत गर्दा प्रस्तुत मुद्दालाई अग्राधिकार दिई हेरिनु उपयुक्त हुने देखिँदा अग्राधिकार दिइएको छ भन्ने मिति २०७०।३।१२ को यस अदालतको आदेश।

रिट निवेदक विश्वप्रिया मल्ल समेत भएको भ्रष्टाचार मुद्दामा निज प्रतिवादीलाई रु. १,०४,७५,४८८।३६ जरिवाना हुने ठहरी विशेष अदालतबाट मिति २०६२।७।१३ मा फैसला भै उक्त फैसला अनुसारको लगत सो अदालतबाट यस अदालतमा प्राप्त भै यस अदालतको आ.व. २०६४।०६५ अरौटे लगत नं. १३ मा लगत कसिई सो बेरुजु लगतबमोजिम केन्द्रिय अनुसन्धान व्यूरोका प्रहरी सहितको डोर कर्मचारीहरूबाट रिट निवेदिका मिति २०७०।२।३०

मा पक्राउ परी यस अदालतमा उपस्थित गराई सो जरिवाना दाखिला गर्न सक्ने नसक्ने विषयमा सोधनी गर्दा जरिवाना दाखिला गर्न सकिदैन भनी कागज गरी दिएकाले सो जरिवाना वापत निजलाई कानूनबमोजिम कैदी ठड्डा नं. ६१८ च.नं.६२३८ मिति २०७०।२।३० मा कैदम्याद ठेकी कारागार कार्यालय जगन्नाथ देवल, काठमाडौंमा थुनामा राख्न पठाइएको हो । यसरी फैसला बमोजिम कसिएको लगत बाँकीवाला रिट निवेदिकालाई पक्राउ गरी जरिवाना नतिर्दा सो वापत कानूनबमोजिम कैदम्याद ठेकी पठाएको यस अदालतको काम कारवाहीबाट रिट निवेदिकाको कुनै पनि हक अधिकारमा आघात परेको नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाऊँ भन्ने काठमाडौं जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ ।

विपक्षीले लिएको निवेदन व्यहोरा हेर्दा रिट निवेदकको प्रकरण नं. ४ मा "काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७०।२।३० च.नं. ६२३८ को पत्रले कारागार कार्यालय जगन्नाथ देवल काठमाडौंको महिला जेलमा थुनामा रहेकी छु" भनी उल्लेख गरेको रिट निवेदन व्यहोराबाट नै देखिँदा यस अदालतले निज रिट निवेदिकालाई थुनामा राखेको नभै विशेष अदालत काठमाडौंको मिति २०६२।७।१३ को फैसलाले भ्रष्टाचार मुद्दामा सजाय हुने ठहर भै लागेको जरिवाना यी निवेदिकाबाट असुल हुन बाँकी रहेकोले काठमाडौं जिल्ला अदालतको पत्रले निवेदिका थुनामा रहेको व्यहोरा निजले निवेदन लेखमा उल्लेख गरेबाट निवेदिकाको हक हितमा कुनै प्रतिकूल असर परेको नदेखिँदा विपक्षीको रिट निवेदन खारेज भागी भएकोले खारेज गरी पाउन सादर अनुरोध गर्दछु भन्ने धादिङ जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ ।

यस आयोगमा परेको उजुरी उपर छानबिन गर्दा विश्वप्रिया मल्लको नाममा रहेको फर्मले आफूलाई गैर कानूनी लाभ लिने उद्देश्यले कर्जा लिन सफल भएको देखिएको र निज विश्वप्रिया मल्लको स्थायी ठेगाना धादिङ जिल्ला, नलाङ गाउँ विकास मिति वडा नं. ३ रहेको अनुसन्धानको क्रममा प्राप्त कागजातबाट पुष्टि भै सो ठेगानामा यस आयोग र सम्मानित अदालतबाट समेत म्याद जारी गर्दा निज अनुपस्थित रही अनुसन्धानको कार्यमा आयोग तथा न्यायिक कार्यमा सम्मानित अदालतलाई समेत सहयोग नगरी फरार रही बसेकोले निज विश्वप्रिया मल्लले सुनुवाईको मौका प्राप्त भएन भनेर भन्न मिल्ने होइन साथै रिट निवेदकले हाल आएर मुद्दा फैसला भै सकेपछि सो फैसलालाई समेत असर पर्ने गलत मनसायबाट रिट निवेदन दर्ता गराएको देखिँदा तथा चुप लागेर बस्ने व्यक्तिलाई कानूनले सहयोग गर्न सक्ने हुँदैन ।

रिट निवेदिकाले रिट निवेदनको प्रकरण नं. २ मा आफू उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न काठमाडौं आएको भनी उल्लेख गर्नु भएको देखिँदा उच्च शिक्षा अध्ययनरत रिट निवेदिकाले अन्जानमा आफ्नो नाममा दर्ता भएको फर्मको नाममा कर्जा लिनु भएको भनी भन्न मिल्ने अवस्था नभएको निज रिट निवेदिका समेतले नेपाल बैंक लिमिटेडको हित विपरीत गैर कानूनी लाभ लिन सफल भै बैंकबाट लिएको कर्जा तथा व्याज नतिरी फरार भएको र प्रचलित कानूनबमोजिम अनुसन्धान भै सम्मानित अदालतबाट फैसला भैसकेपछि मुद्दा दायर भएको करिब १२ वर्षपछि हाल आएर कानूनबमोजिम भए गरेका काम कारवाहीहरू बढेर गर्न सकिन्छ की भनी दुषित मनसायले विलम्ब गरी दिएको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका सचिव केशव भट्टराईको लिखित जवाफ ।

नेपाल बैंक लिमिटेडलाई गैरकानूनी हानी भएको २०५८ साल मसान्त सम्मको रु. २,०९,५०,९७६।७२ तथा भरी भराउ हुँदाका दिनसम्मको समेत भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा २९ बमोजिम विपक्षी विश्वप्रिया मल्ल समेतबाट नेपाल बैंक लिमिटेड काठमाडौं अफिसलाई दिलाई भराई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको तर्फबाट फणिन्द्र गौतमले मिति २०५८।१२।९ मा अख्तियारको दुरुपयोग गरी भ्रष्टाचार गरेको मुद्दाको यस अदालतमा दायर भएको उजुरी प्रतिवेदन। फरार रहेका प्रतिवादी विश्वप्रिया मल्ल समेतको हकमा ३० दिने समाव्हान जारी गरी हाजिर भए वा अवधि व्ययित भएपछि नियमानुसार इजलास समक्ष पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०५८।१२।९ को आदेश बमोजिम निवेदक विश्वप्रिया मल्लको नाममा जारी भएको समाव्हान म्याद मिति २०५९।२।१२ मा निजको घर दैलामा म्याद तामेल भएको। यसरी यस अदालतले तत्काल प्रचलित कानून बमोजिमको निजको नाममा जारी भएको म्याद कै आधारमा यस अदालतलाई विपक्षी बनाइएको देखिएको निवेदकको रिट निवेदन खारेज योग्य हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनका रजिष्ट्रेशनको यस अदालतमा परेको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम दैनिक तथा साप्ताहिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदकको तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता श्री हिरा रेग्मीले यी रिट निवेदकलाई वेरितपूर्ण म्याद तामेल गरी सोही म्यादको आधारमा कसूरदार ठहर गरी फैसला गरेको कार्य स्वच्छ सुनुवाईको हक प्रतिकूल भएकोले निवेदन माग बमोजिम उत्प्रेषण परमादेशको आदेश जारी होस् भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो।

त्यसैगरी विपक्षी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित सहन्यायाधिवक्ता श्री चन्द्रबहादुर सापकोटा तथा उपन्यायाधिवक्ताद्वय श्री अर्जुनप्रसाद कोइराला र श्री ज्ञानचन्द्र भूषालले विपक्षी रिट निवेदकको नाउँको म्याद रितपूर्वक नै तामेल भएको मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिँदा रिट निवेदन खारेज हुनुपर्छ भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो।

रिट निवेदक र विपक्षी तर्फका विद्वान कानून व्यवसायीहरूको उपरवक्त बहस जिकिर सुनी मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन मागदावी बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्छ भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

यसमा विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले मेरो स्थायी ठेगाना दाङ्ग भएकीलाई अनुसन्धान नै नगरी धादिङ्ग ठेगाना लेखी म विरुद्ध मुद्दा चलाई विपक्षी धादिङ्ग जिल्ला अदालतले मिति २०५९।२।१२ मा मेरो नाउँमा म्याद तामेल गरी सोही वेपत्ते म्याद तामेलको आधारमा विशेष अदालत काठमाडौंले मिति २०६२।७।१३ मा मलाई जरिवाना गर्ने गरी फैसला गरेको छ। सो फैसला अनुसार कायम गरिएको लगतको आधारमा मलाई थुनामा पठाउन सम्म गरिएका सम्पूर्ण काम कारवाहीहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी निवेदकको हकमा सुनुवाईको मौका प्रदान गरी परमादेशको आदेश समेत जारी गरी पाउँ भन्ने रिट निवेदन तथा निवेदक विश्वप्रिया मल्लको नाउँमा मिति २०५९।२।१२ मा म्याद तामेल गर्दा रितपूर्वक नै टाँस भएको देखिएको, उक्त म्यादकै आधारमा निजलाई कसूरदार ठहर हुने गरी फैसला समेत भईसकेको, निजलाई उक्त फैसलाले लागेको जरिवाना असूल हुन बाँकी रहेकोले काठमाडौं जिल्ला अदालतको आ.व. २०६४/६५ अरौटे लगत नं. १३ मा लगत कसिई सो वेरुजु लगतबमोजिम केन्द्रिय अनुसन्धान व्यूरोका प्रहरी सहितको डोर कर्मचारीबाट रिट निवेदकलाई पक्राउ गरी जरिवाना वापत निजलाई कैद म्याद ठेकी कारागार कार्यालय जगन्नाथ देवल, काठमाडौंमा थुनामा राख्न पठाईएको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने लिखित जवाफ रहेको पाइयो।

सो सन्दर्भमा हेर्दा यी रिट निवेदक उपर लागेको भ्रष्टाचार मुद्दामा उक्त मुद्दाकी प्रतिवादी यी विश्वप्रिया मल्ल उपर म्याद तामेल भएको मिसिल संलग्न म्याद तामेलीको सक्कल प्रति हेर्दा “मिति २०५९।२।१२ को यसै बमोजिमको एक प्रति म्यादमा लेखिएको मानिसलाई खोज तलास गर्दा फेला नपरेका र एकाघर उमेर पुगेका जहान परिवार समेत फेला नपरेकोले एक प्रति म्याद निजका घर दैलोमा टाँसिएको ठीक छ” भनी उल्लेख भएको पाइन्छ। उक्त म्यादमा साक्षी र ऐ.ऐ. गा.वि.स.का अध्यक्ष एक प्रति म्याद गा.वि.स. कार्यालयको लागि बुझि लिई सही गर्ने भनी प्रेमनाथ सिलवालको सही परेको तामेली म्यादको सक्कल प्रतिबाट देखिन्छ।

मुलुकी ऐन अ.व.११० को देहाय १ नं. मा “समाव्हान, इतलायनामा, म्याद पूर्जी, सूचना तामेल गर्न खटिएका सरकारकी कर्मचारीलाई तामेल गर्नुपर्ने समाव्हान, इतलायनामा, म्याद, पूर्जी सूचनाको तीन प्रति जिम्मा दिई भरपाई गराउनु पर्छ। निजले पनि सम्बन्धित व्यक्ति चिने जहाँ फेला परेपनि निजलाई बुझाउनु हुन्छ। सम्बन्धित व्यक्ति फेला नपरे वा नचिने निजको ठेगानामा गै बुझी घर डेरा पत्ता लगाई मानिस चिनी सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा सचिव र अरु स्थानिय भलादमी दुई जना रोहवरमा राखी टिकटवाला समाव्हान, इतलायनामा, म्याद, पूर्जी, सूचना दिए तामेल गरेको दिन मिति लेखी सम्बन्धित व्यक्ति भेट भए निजैलाई निज भेट नभए त्यसका उमेर पुगेको एकाघर उमेर पुगेका कुनै व्यक्तिलाई दिई र निजहरू पनि भेट भएन वा भएपनि बुझी लिएन भने त्यसको घर डेराको ढोकामा सबैले देखने गरी टाँसी अड्डामा दाखिल गर्ने टिकटवाला समाव्हान, इतलायनामा, म्याद, पूर्जी, सूचनाको पीठमा कसलाई दिए टाँसिएको हो सो दिए टाँसिएको दिनको मिति समेत लेखी सो दिए टाँसिएको बखतमा भएको माथि लेखिएका मानिसहरू समेतको प्रष्ट बुझिने गरी ऐनबमोजिम सहिछाप गरी गराई सो तामेल गर्ने कर्मचारीले समेत सहिछाप गरी दाखिल गर्न ल्याउनुपर्छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था बमोजिम यी रिट निवेदकको नाउँको म्याद निजको घर दैलोमा टाँसिएको भन्ने देखिँदा उक्त म्याद रितपूर्वक नै टाँस भएको पाइन्छ। जहाँसम्म आफ्नो ठेगाना दाङ जिल्ला रौडियार-२ भन्ने कुरा छ, निवेदिकाको यो ठेगाना बैंकबाट ऋण लिँदा वा मुद्दा चल्दासम्म कतैबाट खुल्न आएको छैन। मिसिलसंलग्न रहेको निवेदक विश्वप्रिया मल्लले नै पेश गरेको निजको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपिमा उल्लेख भएको निजको जन्मस्थान र हालको वतनमा बागमती अञ्चल धादिङ्ग जिल्ला नलाङ्ग गाउँ पञ्चायत ३ नं वडा, जारी मिति २०४६/२/२० भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ। निजको नागरिकता लगायतका कागजातहरूबाट देखिएको ठेगानामा म्याद तामेल भएको हुँदा त्यसलाई गलत ठेगानामा म्याद तामेल भएको भन्न मिलेन।

कुनै पनि मुद्दामा म्याद जारी गर्नुको अर्थ उक्त मुद्दामा व्यक्तिलाई आफू उपर लागेको अभियोग बारेमा थाहा होस् र आफ्नो साँचो सत्य व्यहोरा के हो सहि ढंगले राख्न पाओस भन्ने नै हो। सोही सिद्धान्तको अनुशरण गरी अ.व. ११० को देहाय १ नं. को प्रक्रिया पूरा गरी म्याद तामेल गरिएको देखिन्छ। यसरी रितपूर्वक म्याद तामेल भएर आफ्नो घर दैलोमा टाँस भएपछि उक्त तामेलको आधारमा अदालतमा पक्ष आफै हाजिर हुन आई आफ्नो सफाई पेश गर्न पर्ने हुन्छ। निवेदिका अदालतमा उपस्थित हुन नआई यतिका वर्षसम्म भागी पछि पक्राउ परे पछि मात्र भागी बसेको कुरालाई लुकाई गलत अर्थ गरी बंग्याई रिट निवेदन गरेको देखिन्छ।

कसूरदार ठहर गरी भएको फैसला र सो फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा भएको काम कारवाही कानून विपरितको हो भन्ने देखिएन। साथै यी रिट निवेदकलाई विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०६२।७।१३ मा कसूरदार ठहर गरी भएको फैसला आज यसै इजलासबाट पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार वि. प्रतिवादी शेरबहादुर थापा समेत भएको स.फौ.नं. ३६४३ को अख्तियारको दुरुपयोग गरी भ्रष्टाचार गरेको मुद्दामा यिनै रिट निवेदकलाई समेत कसूरदार ठहर गरी रु. १,०४,७५,४८८।३६ जरिवाना ठहर गरी फैसला भएको अवस्था समेत छ।

अतः माथि उल्लिखित विवेचना समेतको आधारमा रितपूर्वक नै निवेदकको घर दैलोमा टाँस भएको म्यादको आधारमा रिट निवेदक विश्वप्रिया मल्ललाई भ्रष्टाचार गरेको ठहर गरी रु. १,०४,७५,४८८।३६ जरिवाना हुने ठहरेको विशेष अदालत काठमाडौँको मिति २०६२।७।१३ को फैसला र सो फैसला कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा लागेको जरिवाना असूल हुन बाँकी रहेको र निजले जरिवाना दाखिला गर्न सकिदैन भनी कागज गरिदिएकोले सो जरिवाना वापत निजलाई कैदि ढड्डा नं. ६१८ च.नं. ६२३८ मिति २०७०।२।३० मा कैद म्याद ठेकी कारागार कार्यालय जगन्नाथ देवल, काठमाडौँमा थुनामा राख्न पठाएको काठमाडौँ जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाको कार्य कानून बमोजिम कै देखिँदा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। निवेदन मागदावी पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाईदिनू।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत(उपसचिव):- शकुन्तला कार्की

कम्प्युटर टाईप गर्ने:- रमेश आचार्य

इति सम्बत् २०७३ साल कार्तिक २२ गते रोज २ शुभम् ----- ।